

Profielchets voor selectie van kandidaat-volksvertegenwoordigers in Provinciale Staten

A.F.A. Korsten

Inleiding

Stel dat u als bestuurskundige werkzaam bent bij een executive search bureau. U maakt werk van personeelsselectie in opdracht van allerlei organisaties. U selecteert zowel ambtenaren als kandidaten voor bestuursposten. Uw bureau wordt te hulp geroepen door een selectiecommissie van een bepaalde partij voor de provinciale statenverkiezingen. Deze commissie wil geen namenlijst van u horen maar een instrument krijgen, een soort hulpmiddel voor zelftypering door een kandidaat en voor de commissie om te komen tot een lijst van zeg 15 kandidaten. Het hulpmiddel hoeft niet partijspecifiek te zijn. De commissie denkt te komen tot een mix van kandidaten waartoe behoren herkenbare kandidaten. Er kunnen mensen onder zitten die goed problemen kunnen agenderen want sinds de dualisering is de agenderingsfunctie belangrijk, je zou kunnen zeggen in ere herstelt.

De navolgende checklist kan dan behulpzaam zijn. Het is een hulpmiddel voor zelfevaluatie en voor selectiecommissies van kandidaat-statenleden.

Kenmerken van een goed Statenlid

Op het eerste gezicht lijkt het eenvoudig om aan te geven wat onder een goed Statenlid te verstaan is?

Kenmerkend zal zijn dat een goed Statenlid onder meer

- kennis heeft van politieke beginselen en het recente verkiezingsprogramma, en zo partijpolitieke verschillen en mogelijkheden tot profilering van de eigen partij ziet (we noemen dit hoewel we hier kanttekeningen bij maken!),
- inspirerend en politiek-creatief is in het ontwikkelen van een eigen politiek standpunt,
- over een visie op maatschappelijke vraagstukken, en de vertaling daarvan naar beleid en beleidsprioriteiten beschikt en die ook uitdraagt in de media,
- daarvoor medestanders zoekt en vindt,
- ondanks het beschikken over een visie flexibel is en dus open staat voor nieuwe signalen en opvattingen uit de maatschappelijke omgeving,

- de discussie aangaat met betrokkenen in de samenleving, de eigen partij en andere partijen over maatschappelijke vraagstukken die hij of zij individueel respectievelijk de partij belangrijk vindt, en
- over een politieke toekomstgerichtheid beschikt, en er in slaagt om nieuwe zaken of invalshoeken - verworven door signalering en discussie - op de fractieagenda en zo mogelijk op de provinciebestuurlijke agenda te krijgen en houden,
- gevoel heeft voor politiek-bestuurlijke verhoudingen en uitvoerbaarheid van beleid, en dus politieke ficties (= bellenblazerij) kan onderkennen,
- over vaardigheden beschikt om zich snel kennis eigen te maken en zich een mening te vormen over uiteenlopende beleidsdossiers,
- een goed debater is en over zeer goede verbale vaardigheden beschikt,
- over goede schriftelijke uitdrukkingsvaardigheden beschikt, zo in staat is een goed schriftelijk betoog op te zetten, en zich kan profileren,
- de nieuwe informatie- en communicatietechnologie (ICT) benut in de communicatie met partijleden en kiezers.

Weinig Statenleden voldoen volledig aan al deze eisen. Deze kenmerken van een goed Statenlid zijn misschien van belang als Statenlid maar ze zijn *niet genoeg* om stemmen te trekken. Dan is meer nodig, of liever gezegd: wat anders. Dan moet een kandidaat *bekend* zijn en over *electorale aantrekkelijkheid* beschikken en die versterken door ook een *eigen campagne* op te zetten, zelf te zorgen voor voldoende *campagnemiddelen*, een *eigen campagneteam* te formeren, en ook daadwerkelijk weken en weken campagne te voeren door *te 'convassen'* (huis aan huis te gaan).

Als er een les te trekken is uit de Statenverkiezingen is het dat als een partij stemmenmaximalisatie nastreeft, en dus verkiezingen ook fors wil winnen ze naar een type kandidaat moet streven dat ook over de kwaliteit moet beschikken om *lokaal en subregionaal* veel stemmen te trekken. Statenverkiezingen zijn in belangrijke mate lokale en regionale verkiezingen. Met name in Zuid-Nederland worden veel voorkeurstemmen op individuele kandidaten uitgebracht. De uitslagen laten bovendien zien dat er bij de Statenverkiezingen topkandidaten waren die volledig tegen de landelijke trend van hun partij in veel winst boekten. Deze kandidaten danken hun winst niet uitsluitend aan een persoonlijke campagne maar aan meer. De kandidaten zijn niet slechts bestuurders of raadsleden. Ze zijn verknoopt met hun samenleving ('een van ons'), ze zijn actief op maatschappelijk vlak (bestuurslid enz. in verenigingen), genieten vertrouwen en zijn markant. Ze stonden garant voor veel stemmen op hun persoon. In Limburg verwierven met name de CDA-kandidaten veel voorkeurstemmen: negen op elke tien CDA-Statenleden werd verkozen 'op voorkeur'.

Politiek maken buiten provinciehuis: op naar interactief bestuur

Nadere beschouwing leert dat sprake is van een aantal dilemma's in het functioneren van een Statenlid. Het is bijvoorbeeld helemaal niet zo eenvoudig om zelf een visie te

hebben op een vraagstuk, waar een Statenlid beroepsmatig niet mee van doen heeft. Een Statenlid is bij de ontwikkeling van een visie op een bepaalde problematiek, bijvoorbeeld verdrogingsbeleid in de Peel, afhankelijk van kennis van de geschiedenis van het beleid, van wetgeving en andere beleidsinstrumenten, van inzicht in welke rol welke overheden hierbij hebben, van de vraag of de Europese Unie ermee van doen heeft en hoe, kennis over grondwateraanbod, enzovoorts. Wat kan provinciebestuur doen? Door uit te gaan van een wereldbeeld, een politieke ideologie, komt het Statenlid niet ver genoeg. Een eenvoudig recept tegen verdroging bestaat niet. Er is niet slechts een oplossing. Statenleden binnen een partij zijn het dan ook niet zonder meer eens over dergelijke controverses, noch binnen de VVD, noch binnen de PvdA, noch binnen het CDA.

Waar ideologie voor een aantal weerbarstige kwesties geen oplossing nabij brengt, wat steeds vaker blijkt, is discussie en debat over concrete controverses met allerlei belanghebbenden en neutrale derden nodig. Dat heet *interactief bestuur*. Oplossingen over maatschappelijke vraagstukken worden rond een aantal weerbarstige vraagstukken, zoals verdroging, voetbalvandalisme en euthanasie, niet langer in de Statige vergaderzalen tussen politieke vertegenwoordigers bedacht, of niet alleen daar.

Dat betekent dat een Statenlid niet meer alleen zijn optreden in een Provinciale Statenzaal als hoogste goed moet zien, als referentiepunt waarop hij of zij afgerekend wordt. Een voorbeeld. Toen in 1999 het voorstel werd gelanceerd om de toeristisch-recreatieve Mergellandroute, steeds meer druk bereden door autoverkeer, te sluiten waren twee reacties mogelijk:

- een interactief-bestuurlijke aanpak: een discussie op diverse plaatsen openen, direct na het protest van hoteleigenaren langs de route en anderen, of:
- een bestuurlijk-bureaucratisch traject ingaan door de toezegging van een gedeputeerde dat het item meegenomen wordt in het toeristisch-recreatief basisplan 2002-2006, en daar in hoofdstuk X ongetwijfeld een plaats krijgt.

In het verleden werd altijd voor het laatste gekozen. Alles krijgt een plaats in het provinciaal bestuur, waar en wanneer het provinciebestuur het wil. De dood in de pot. Het kan anders! Meer interactief bestuur lijkt gewenst, hoewel de bestuurskunde ons ook leert dat niet voor elk beleidsvraagstuk interactief bestuur noodzakelijk is (zie Hoppe & Peterse, 1998).

Stijl van politieke vertegenwoordigers

Met het benoemen van de kenmerken van een goed Statenlid en het bepleiten van interactief bestuur is nog onvoldoende duidelijk welk Statenlid zoal voorkomt. Bestaan er typen Statenleden met eigen stijlkenmerken? Hoe daar achter te komen? Voor de uitoefening van het politieke ambacht gelden handleidingen. Bas de Gaay Fortman schreef erover in *'De kunst van het ivoor draaien'*. Politiek bedrijven is echter meer dan een ambacht. Ambacht en kunst komen samen in *een stijl van politiek bedrijven*. Statenleden hebben meestal een eigen stijl, een eigen manier van invulling geven aan het Statenlidmaatschap. Een Statenlid-stijl vatten we net als een schrijfstijl

op als een *waarneembare uiting van gedrag met betrekking tot de wijze waarop men het Statenwerk aanpakt*. Een stijl duidt op een patroon, op eigenheid.

Welke stijl een politicus kiest, is geen geheel vrije kwestie omdat elke politicus evenals een ambtenaar of een leraar of bedrijfsleider sterkten en zwakten heeft, en sterk beproefde eigenschappen en kennis en vaardigheden die nog niet op de proef zijn gesteld of niet doorontwikkeld zijn. Op een stijl van politiek bedrijven werken veel andere factoren in, zoals onder meer: de politieke vaardigheden waarover een Statenlid beschikt, de ervaring als politicus, de aanleg en persoonlijkheidskenmerken, de bewonderde politicus wiens voorbeeld-rolgedrag men wil kopiëren, of men in een oppositieperiode is 'opgegroeid' of een coalitieperiode, de plaats die men inneemt in een fractie, de stijl van de andere leden en de fractiecultuur, het tijdsgewricht waarin men opereert, de steun die men heeft van medewerkers, alsmede druk uit de eigen partij. Lees er een biografie over een politicus maar eens op na. Maar ondanks dat, gaan we ervan uit dat er een vrije zoom van beslissen is. Zich verschuilen heeft geen zin.

Om inzicht te krijgen in die stijl kan De Gaay Fortman ons niet verder helpen. We hebben daarom zelf gezocht naar een geschikt middel. In het volgende geven we een instrument voor zelfplaatsing van kandidaten voor een Statenzetel. We geven eigenschappen en werkwijzen op basis waarvan een kandidaat antwoord kan geven op de vraag: zo een Statenlid zou ik willen zijn, en zo een niet? Het antwoord kan doorwerken in een campagneplan van een individuele kandidaat, zoals dat ver voor verkiezingen op te stellen is.

Checklist: typen Statenleden met stijlkenmerken

Statenlidmaatschapstijl vatten we op als *een waarneembare uiting van gedrag met betrekking tot de wijze waarop men het Statenwerk aanpakt*. Een stijl van politieke vertegenwoordiging heeft meer concreet gezien betrekking op gedrag dat in de omgang met dilemma's blijkt.

We noemen hier vijf dilemma's, waarin een Statenlid in de praktijk een keuze maakt en kan maken. Daardoor komt de kracht van een stijl naar voren. De dilemma's zijn gestyleerd. We maken ze scherper voor de herkenbaarheid. Daarbij hebben we gebruik gemaakt van een indeling van Van Deijck, maar die deels aangepast. Hier en keren benamingen terug. Van Deijck noemt bijvoorbeeld niet de twee eerste door ons genoemde typen.

Er volgen *tien typen* politici (Statenleden) op basis van de vijf dilemma's. Wij lopen er niet omheen, niet elk type is even gewenst. We noemen *kwaliteiten en valkuilen* per type.

Aan een Statenlid kunnen we vragen: Welk type Statenlid bent u of zou u willen zijn? Een Vragensteller of een Stukjesschrijver, een Bestuurder of Ombudsman, een Partijpoliticus of Verbinder, een Ferm type of een Co-producent, een Ontspannen Statenlid of een Stoer Statenlid?

U kunt niet alles tegelijk zijn. Waarvan heeft u momenteel teveel of te weinig? Aan de fractieleider: Waarvan heeft de eigen fractie teveel of te weinig? En aan een partijvoorzitter: Waarvan heeft een politieke partij teveel of te weinig?

Schema 1: Stijlen van Statenleden op basis van omgaan met dilemma's

Dilemma's		
Dilemma 1: Profilering als agendering d.m.v. vragen of opiniërende stukken?	Vragensteller	Uitdager/Stukjesschrijver
Kwaliteit	Visie: maatschappelijke onrust/ problemen aangrijpen voor profilering	Agendering, verbeeldingskracht, profilering met visie
<i>Valkuil</i>	<i>Stort zich op details</i>	<i>Blijft buiten Statenarena</i>
Dilemma 2: Van bovenaf werken of van onderop?	Bestuurder	Ombudsman
Kwaliteit	Statenlid als kundig bestuurder	Herkenbaar Statenlid
<i>Valkuil</i>	<i>Bureaucraat</i>	<i>Populist</i>
Dilemma 3: Ideeën uit de partij ventileren of bemiddelen tussen opvattingen van andere fracties?	Partijpoliticus	Verbinder
Kwaliteit	Politieke visie	Algemeen belang
<i>Valkuil</i>	<i>Beperkte blik als Statenlid</i>	<i>Kleurloos Statenlid</i>
Dilemma 4: Eigen politieke visie hebben versus interactief bestuur met samenleving	'Het Ferme Statenlid'	Co-producent-type
Kwaliteit	Visie: Ergens zelf voor staan als Statenlid	Betrokkenheid en draagvlak in samenleving tot stand brengen/ co-productie
<i>Valkuil</i>	<i>Isolatie</i>	<i>Degelijkheid en middelmatigheid</i>
Dilemma 5: Coalitieklimaat-ontspannen bestuur versus bestuurlijke daadkracht	Ontspannen Statenlid	Stoere Statenlid
Kwaliteit	Toegankelijk bestuur	Het bestuur bestuurt
<i>Valkuil</i>	<i>Gebrek aan gezag</i>	<i>Arrogantie van de macht</i>
Zie ook: Van Deijck, 1999; Schouw en Tops, 1998.		

- **Dilemma 1:** Is het Statenlid kritisch binnen het Provinciehuis of erbuiten? Is het Statenlid in staat om van buitenaf items op de agenda te krijgen, zonder dat die zijn aangereikt door ambtenaren of bestuurders? Is een Statenlid in staat om met een originele, degelijke, schriftelijke bijdrage in een dagblad of door het stellen van een schriftelijke vraag aan GS zaken op de maatschappelijke en/of politieke agenda te

krijgen? Heeft het Statenlid in die zin toegevoegde waarde of is het Statenlid slechts iemand die stukken van GS leest en beoordeelt?

De Vragensteller

Het stellen van vragen door Tweede-Kamerleden aan bewindslieden is meer dan ingeburgerd; het heeft vanaf 1960 een enorme omvang genomen. Het SP-Kamerlid Els Kant was in 1999 'kampioen vragenstellen'. De *Vragensteller* is geboeid door de in- en uitvoering van maatregelen, die niet altijd deugdelijk is. In een interview verklaarde Kast dat ook. Ze wil ministers herinneren aan wat ze beweerden door ze te confronteren met de werkelijkheid van de beleidsuitvoering. *'Ik veroorzaak commotie'*, aldus Kant (Intermediair, 161299: 41). Zij wilde het paarse kabinet ontmaskeren, zoals ze het noemt. Er kan dus een strategie schuil gaan achter het stellen van schriftelijke vragen.

Hebben Provinciale Staten ook een kampioen in het formuleren van schriftelijke vragen aan Gedeputeerde Staten? Je hoort er *weinig* van. Houden Statenleden zich verre van commotie veroorzaken? Statenleden worden niet vaak door bijzondere schriftelijke vragen, die veel losmaken, 'op een troon gezet'. Toch kunnen Statenleden wel degelijk schriftelijke vragen aan het college van GS stellen over maatschappelijke onrust, een conflict, een afwijking van beleid of andere kwestie. De voortgang in het bodemsaneringsbeleid, of de prioriteit voor de ecologische hoofdstructuur, of de aanwending van gelden voor plattelandsvernieuwing, of de verplaatsing van varkenshouderijen, of de eventuele fusie van waterschappen, of de maatregelen tegen verdroging, of de maatvoering bij marktwerking in de welzijnssector, ze lenen zich wel voor schriftelijke vragen over beleidsprestaties, over samenwerking, over effectiviteit van beleid, efficiency, voortgang. Het provinciebestuur gaat hierover.

Het type Statenlid dat veel werk maakt van het stellen schriftelijke vragen aan Gedeputeerde Staten (GS) noemen we *de Vragensteller*. De Vragensteller opereert alleen of met een medewerker, die de krant doorsnuffelt op de mogelijkheid tot het stellen van (politieke) vragen. De Vragensteller wacht amper af, want een ander kan eerder zijn. Dus op tijd erbij zijn, daar gaat het om. Profilering is immers gevraagd. 'Ze' moeten merken dat je er bent, denkt dit type Statenlid. En het leuke van 'vragen stellen' is: je krijgt *altijd antwoord*, zelfs als een provinciebestuur geen beleid maakt ten aanzien van de kwestie die in de vragen aan de orde is maar een kwestie vooral of uitsluitend een gemeentebestuur aangaat.

Dit type Statenlid stelt zich niet gerust met het geloof in de eigen politieke idealen. De betekenis van de overheid blijkt uit de daden, uit beleid, niet uit de achterliggende ideologie. Daarom moet *het concrete beleid* en de uitwerking daarvan gevolgd worden. Met idealen kom je niet ver. Voor de Vragensteller reageert de kiezer ook niet op politieke idealen maar op wat hij ziet en hoort, en hoe een overheid *hem of haar raakt in het handelen*. De Vragensteller constateert dat hier van alles mis kan gaan. Dit type volksvertegenwoordiger maakt zich vervolgens tot tolk van onrust, van onvrede of verontwaardiging. Maatschappelijk kan de Vragensteller

scoren omdat het Statenlid rekent op instemming vanuit delen van de samenleving (kiezers), in de geest van: *'het is goed dat hij/ zij dat eens aan de orde stelt?'*; *'goed van partij X dat die het tenminste zien'*; enz.

Dit Statenlid heeft vermoedelijk kwaliteiten, want deze volksvertegenwoordiger is *kritisch* en *verbreedt zich qua profiel*. De burgers horen van hem/ haar want dit Statenlid haalt de krant. Dit Statenlid wenst dan ook *geen grijze muis* te zijn. Wat de Vragensteller zelf vindt, zit soms al in de vragen aan GS opgesloten. Dit Statenlid zit ook niet af te wachten tot 'de stukken van GS' komen. Dit Statenlid kijkt goed naar wat *buiten het Provinciehuis* gebeurt. Daar wordt waarde aan gehecht. In het Provinciehuis zijn immers geen stemmen te halen.

De valkuil die de Vragensteller bedreigt, is dat op bijna elk probleem gedoken wordt. Dat iets *een detail* kan zijn, heeft de Vragensteller niet in de gaten. Grote en kleine problemen, dat onderscheid interesseert de Vragensteller niet zo. En een valkuil is dat dit type Statenlid wellicht niet *verder* komt dan vragen stellen. Een Statenlid moet als lid van een besluitvormend orgaan, Provinciale Staten, ook antwoorden geven in de vorm van eigen voorkeuren.

Feitelijk komt dit type niet zo veel voor. Statenleden halen niet vaak de krant met schriftelijke vragen. Ze stellen vragen in commissievergaderingen, vooral om tot een eigen oordeel te komen en ten behoeve van het fractiestandpunt. Daar halen ze de krant of radiuitzending niet mee. Misschien is het uitblijven van vragen wel jammer omdat zo maatschappelijke vragen niet gekanaliseerd worden. Het gevaar van Statenleden die elk 20 vragen per jaar op hun naam hebben, dreigt niet.

Gemeenschappelijk

De Vragensteller oriënteert zich op ontwikkelingen en situaties *buiten* het Provinciehuis, buiten Provinciale-Statenvergaderingen. Dat doet de ***Uitdager*** ook. De Uitdager schrijft stukjes in kranten en is goed voor een *'oneliner'* of *'sweeping statement'*. Model hiervoor staat Frits Bolkestein. Hij schreef veel bijdragen en onderbouwde zijn uitspraken. Hiervoor kreeg hij achting uit veel politieke partijen. Zijn stellingen vielen 'in de smaak bij intellectueel Nederland, maar ook bij de kapper om de hoek' (Wansink, Volkskrant, 150100).

De Vragensteller en de uitdager hebben een zeer belangrijke kwaliteit gemeen. Ze hebben *criteria* ter beschikking voor het beoordelen van maatschappelijke en politieke situaties en processen, en voor beleid. Zonder criteria kan een Vragensteller bijna geen vraag stellen. Zonder criteria kan een Uitdager niet beoordelen of beleid deugt. Waaraan moeten we dan zoal denken: kent het beleid doelstellingen, die overeenkomen met de gewenste doelstellingen volgens de Uitdager?; is de doelstelling in meetbare termen beschreven zodat te zien is wanneer de doelstelling bereikt is?; is per doelstelling ook een middel gekozen om die doelstelling te

bereiken?; is het beleid goed ingevoerd?; is beleid uitgevoerd conform de doelstellingen of traden knelpunten aan het licht en hoe belangrijk zijn die?; is het beleid geslaagd of faalt het?, en is in kaart gebracht waaraan dat ligt? Statenleden krijgen over het algemeen na hun aantreden wel trainingsfaciliteiten maar trainingen in het beoordelen van beleid zijn zonder meer schaars. Politieke vertegenwoordigers worden geacht die ervaring al te hebben verworven, bijvoorbeeld als gemeenteraadslid of wethouder. Dat neemt niet weg dat wie beschikt over een arsenaal aan criteria makkelijk en creatief in staat is om beleid te beoordelen en gekoppeld aan schrijfvaardigheid om stukjes te schrijven.

Uit deze uiteenzetting komt al naar voren dat politiek in sterke mate schriftelijk (en verbaal) is. Het is mede om die reden dat bepaalde typen politici makkelijker gedijen in de politiek vanaf 1980. In het navolgende zal blijken dat waar en hoe een politicus woorden inzet varieert per type politicus.

De Uitdager/ Stukjesschrijver

De Uitdager of *Stukjesschrijver* kaart een onderwerp aan vanuit een *andere invalshoek dan de gebruikelijk politiek correcte*. Hij of zij zet zaken op de agenda, vooral door een *originele, schriftelijke bijdrage op de opiniepagina* van een krant. Dat is verfrissend. Op provincieniveau is dat ook mogelijk: is het bodemsaneringsbeleid nog goed of niet?; moet meer of minder marktwerking in de welzijnssector plaatsvinden?; is een regeling voor subsidie op het vlak van biologische landbouw nuttig of nutteloos?; heeft het zin om meer aan beleidsevaluatie te doen?

De Uitdager kan niet zo maar met een originele opvatting komen. Veel materie kennis is vereist om de plank niet mis te slaan. De uitdager luistert heel goed naar door hem uitgenodigde kenners. Dit type Statenlid heeft daarom ook een aantal medewerkers of een werkgroepje om zich heen verzamelt *dat dossiers bijhoudt, dingen uitzoekt, ordent, betrokkenen spreekt* en tot *voorlopige meningen* komt in de vorm van een tekst. De Uitdager/ Stukjesschrijver verricht in tegenstelling tot de Vragensteller zelf, met zijn mensen, *spitwerk*. Hij graaft naar zaken waar misschien nieuws in zit. De Uitdager selecteert zelf welke dossiers rijp zijn voor een opiniërende bijdrage aan het politiek debat. Daarbij gaat dit type door het hele spectrum van provinciebeleid. Sommige dossiers gaan weer de kast in, want daar zit geen verhaal in, er zit geen mogelijkheid in voor een *'grensverleggende bijdrage'*, er zit (nog) *geen nieuws* in. Van bestaand beleid verwijderd de Uitdager zich meestal niet want dan komt het verwijt op dat afstand genomen wordt van het coalitie-ackoord. In dergelijke discussies heeft de Uitdager geen zin. De Uitdager bezit veel politieke slimheid en is in staat *origineel* voor de dag te komen. De medewerkers hebben goed geluisterd naar wat leeft onder mensen, en de Uitdager investeert daarin ook. Duidelijk is: een lui mens kan het niet zijn.

De Uitdager houdt niet erg van interviews. Dan loopt dit type het risico van verkeerd geciteerd worden. Beter is het om zelf een artikel te schrijven. De Uitdager/ Stukjesschrijver geeft in zijn schriftelijke bijdragen *een net-even-iets-andere-visie, die urgentie uitdrukt*. Er moet wel iets gaan gebeuren, dat spreekt uit een stuk. Het is niet zo dat de bijdrage zo maar genegeerd kan worden. De bijdrage is geen schot hagel dat bij toeval doel treft maar juist een raak schot. Daardoor prikkelt dit type collega's in de Staten en van Gedeputeerde Staten. Dit type volksvertegenwoordiger is een luis in de pels, een horzel, waarvoor dit type rekent op maatschappelijke waardering. *'Hij/ zij flikt het toch maar weer om een item op de agenda te krijgen'* is iets wat de omgeving van de Uitdager graag hoort. Iedereen heeft het ook over de Uitdager. Er komen tegenwerpingen in de krant, maar dat heeft de Uitdager graag. Dan was de bijdrage blijkbaar de moeite waard. Tegenspel scherpt aan, dat maakt duidelijk waar politieke partijen en fracties in een kwestie staan.

De Uitdager is een persoon met goede kwaliteiten als volksvertegenwoordiger. De Uitdager is de *meest geprofileerde persoon* uit Provinciale Staten. Hij of zij heeft 'smoel'. Dit type gooit hoge ogen als het gaat om het *meest bekende* Statenlid. Verkozen worden op *voorkeurstemmen* daar rekent hij/zij op maar daar spreekt dit type zelf bijna nooit over. De Uitdager maakt een kans om *Politicus van de Provincie* te worden. Deze 'Bolkestein' is gevreesd maar wekt ook *jaloerie* op. Daardoor is dit type niet steeds geliefd bij collega-Statenleden. Maar elke fractie zou een paar van die 'boegbeelden' willen hebben. Daar wordt geen geheim van gemaakt. De Uitdager brengt de provinciale politiek immers bij de kiezers. De Uitdager is de vertolker van de *Permanente Campagne*.

De Uitdager verdient zijn resultaat niet gemakkelijk. Hard werken leidt ertoe dat sommige beleidskwesties geen kritiek behoeven. Om achter zaken te komen die niet kloppen maar waarvan velen nog geen weet hebben, luistert de Uitdager geboeid naar wie echt wat te vertellen heeft en wie de koers wil verleggen. De Uitdager toont weinig belangstelling voor middelmatigheid. Dat kan de stukjesschrijvende Uitdager het verwijt van arrogantie opleveren.

Een valkuil voor de Uitdager is dat dit type zich sterk profileert maar 'de belofte' in de Statenvergadering *niet waarmaakt* door een motie, een amendement, een speech, een tegen- of voorstem. Het *handwerk* in een Statenvergadering laat dit type aan anderen over. Berekening is hieraan niet vreemd. Anderen zijn misschien beter in het politieke handwerk of er zijn genoeg anderen die zich op de technische vraagstukken van een beleidsnota willen storten. De Uitdager waakt ervoor te veel aandacht te vragen. Andere Statenleden moeten *ook ruimte* krijgen.

Een andere valkuil is het *risico van overprofilering* of van een ongeleid projectiel worden. Als debatten te sterk aangezet worden, krijgt de Uitdager het verwijt dat hij/zij het de eigen gedeputeerde te lastig maakt. Leden van de fractie zijn tegen de

sterke profilering omdat ze daarin niet mee kunnen, niet goed kunnen schrijven of dualisme - met stevig debat - niet aanhangen.

De Uitdager trekt met zijn stukjes in dagbladen het politieke debat naar zich toe. Een derde valkuil voor de Stukjesschrijver/ Uitdager is dat de waardering voor de capaciteiten als bruggenbouwer daardoor beperkt gevonden wordt. De uitdager kan weerstand oproepen door beeldvorming rond de persoon.

De Uitdager kent nog een volgend probleem. De Uitdager loopt het risico te gaan denken dat als de stukjes aandacht trekken, ook veel kiezers de stukjes echt hebben gelezen en ze sterk mee laten wegen in de beslissing om op een partij te stemmen bij verkiezingen. Dat is een misvatting. De opiniërende bijdragen leiden meestal tot beeldvorming over de schrijver en het beeld 'zingt zich' bij menigeen 'los van de inhoud'. Veel kiezers laten, hoezeer ze de stukjesschrijvende uitdager ook waarderen, hun stem ook bepalen door nestgeur en andere zaken. Het was niet Bolkestein die uiteindelijk op eigen kracht bij de Statenverkiezingen uit 1995 en bij de Tweede-Kamerverkiezingen van 1998 de overwinning van de VVD bewerkstelligde (zie Irwin & Van Holsteyn, 1999).

Commentaar

Beide typen, de Vragensteller en de Uitdager, zijn gewenst. Het is ons vooral opgevallen dat zowel de Vragensteller als de Uitdager *nog weinig op provinciaal niveau voorkomen*. De oorzaak kan liggen:

1 bij monistisch bestuur, waarbij GS domineren en

2 bij het middenbestuur, met veel coördinatie, dat kenmerkend is voor het provinciebestuur;

3 bij een gebrekkige concurrentiestrijd tussen Statenleden; de concurrentiestrijd tussen Vragenstellers is daarentegen in de Tweede Kamer enorm: velen willen het eerste zijn met vragen over genetische manipulatie of wat de minister denkt te doen aan het geweld in gemeente X;

4 bij de politieke cultuur; die lijkt in een aantal provincies een zekere belemmering te vormen voor het opstaan en gedijen van Uitdaggers en Vragenstellers. Dat is jammer. Voor zover er pogingen worden ondernomen tot agendering, worden die ook wel erg snel als provocatie opgevat, waar een reactie in termen van 'een scherpe maar ook boeiende bijdrage' meer op zijn plaats zou zijn.

De Uitdager is een stukjesschrijver, een persoon met profiel. De Uitdager is door het tonen van verbeeldingskracht en agenderend vermogen een boeiend Statenlid, dat zich profileert en het provinciebestuur met een politieke boodschap bij de kiezers brengt. De Uitdager kan een kleine bijdrage leveren aan het verhogen van de urgentie bij Statenverkiezingen. Er zijn *te weinig vertegenwoordigers van dit type*. Elke fractie zou minstens enkele Uitdaggers moeten kennen. Ze zorgen voor levendigheid,

prikkelen tot tegenspraak, zetten aan tot visie-ontwikkeling, maken verschillen duidelijk tussen partijen op relevante thema's.

Bereikt de Stukjesschrijver het doel? Op nationaal niveau reageren fractieleiders vaak op een opiniërende bijdrage van een collega-fractie leider, of is sprake van reacties van Kamerleden van verschillende politieke partijen op elkaar. Er is dus sprake van *politiek* debat, van wisselwerking *tussen* partijen. Van een reactie van een minister op een schriftelijke bijdrage op een opiniepagina van een dagblad is *zelden* sprake.

Hoe op provinciaal niveau? We hebben in een provincie voor de periode 1998-2000 nagegaan of dit beeld ook daar bestond: wisselwerking tussen politieke partijen en weinig reacties van een dagelijks bestuurder. Op grond van die analyse komen we tot de hypothese dat provinciaal vaak een lid van Gedeputeerde Staten antwoordt op een stuk van een Statenlid-Uitdager. Een GS-lid neemt niet zelden een (sterk) verdedigende houding aan. Betrekkelijk *zelden* ontstaat discussie *tussen* politieke vertegenwoordigers van verschillende partijen. Dat versterkt het beeld van een meer bestuurlijk dan politiek middenniveau. We zouden graag meer debat zien *tussen* Uitdaggers van politieke partijen.

Vragenstellers zouden ook niet moeten ontbreken, maar krijgen minder de voorkeur. Ook zij dragen bij aan levendigheid, maar ze verbreden zich minder door de hele provincie heen. De Vragensteller moet nog maar afwachten of een herverkiezing op voorkeurstemmen er in zit, want de vragen worden in partij en samenleving niet steeds bekend, of de vragen wel maar de antwoorden niet. Politicus van het jaar wordt de Vragensteller ook *niet*.

Er zijn meer typen Statenleden. Laten we eens gaan naar het tweede dilemma.

- **Dilemma 2:** Van bovenaf werken of van onderop? Is het Statenlid een bestuurder of een ombudsman?

Het Bestuurderstype

De Provinciewet zegt dat Provinciale Staten het hoogste bestuurlijk orgaan zijn. Een Statenlid dat dit weet, kan zich op zijn formele positie terugtrekken en zich primair beschouwen als Bestuurder. Dat is het bestuurlijk ingestelde Statenlid. Op dergelijke degelijke Statenleden kan de burger vertrouwen. Ze zijn vaak in het Provinciehuis te vinden, ze kennen de bevoegdheden en procedures, en ze willen beslissen.

Deze opstelling kent een tegenkant, een valkuil. Het ***Bestuurder-Statenlid*** zal onbekend blijven. Aan het de provinciale samenleving intrekken, heeft hij of zij weinig behoefte. Dat werk kan worden overgelaten aan Gedeputeerde Staten en aan ambtenaren. Dit Statenlid dreigt zo te 'verworden' tot een bureaucraat, die onderdeel is van de provinciale organisatie. Hij of zij wordt de provinciale organisatie

ingezogen door als Statenlid te vragen om meer informatie. Dit Statenlid zal geleidelijk meer en meer worden overladen met pakken papier. Dat is de ijzeren consequentie van de eigen opstelling. Als dit Statenlid de provincie intrekt, is het slechts op werkbezoek, in het kielzog van het dagelijks bestuur, bewindslieden en ambtenaren. Duidelijk is: dit type Statenlid is er een uit de oude doos. Zo kon het nog in 1950, zo mag het eigenlijk niet meer.

Het Ombudstype

Hier kan men het Ombudstype tegenover stellen. Het *Ombudsman-Statenlid* begint niet met zich af te vragen wat GS en de ambtenaren van een kwestie vinden maar zoekt eerst uit wat maatschappelijke groeperingen ervan vinden. Hij of zij maakt eerst een eigen lijstje met *eigen* aandachtspunten. Het Ombudsman-Statenlid is primair aanwezig *in* de provincie, laat het gezicht zien, vraagt en daagt uit. Niet slechts op werkbezoeken maar vooral door *zelf initiatief* te nemen en burgers en organisaties *op te zoeken*. U ziet het: de terminologie is al anders. Het referentiepunt is niet primair de Statenvergadering, dat is slechts het laatste stapje in een proces om iets gedaan te krijgen waar burgers en organisaties behoefte aan hebben. Het referentiepunt ligt buiten het provinciehuis. Dit Statenlid - een Jan Schaefer-type (Amsterdam) of Ruud Kagie-type (Den Bosch) - voelt zich dus niet direct een Bestuurder.

Natuurlijk is ook de Ombudsrol niet zonder zwakheden. Zoals het Bestuurder-Statenlid het niet makkelijk heeft in de worsteling met documenten, zo heeft het Ombudsman-Statenlid het zwaar door de vele contacten, het voor de kar van anderen gespannen worden, het selecteren van de juiste zaken, het integreren van zaken tot een mening en het eventueel ondersteunen van de visie van anderen, en het ventileren hiervan teneinde publiciteit te krijgen. De serieuze Ombudsman komt ook om in drukte, net als het Bestuurderstype, want 'de stukken' moet men toch op zijn minst marginaal bekijken.

Ook voor het Ombudstype geldt dus een valkuil. Het Ombudstype moet rekening houden met het verwijt een populist te zijn en aan de leiband te lopen van bepaalde belangengroepen. Het Ombudsman-Statenlid moet er bovendien rekening mee houden dat niet alles op elk moment te roepen is, want er zijn procedures voor behandeling van onderwerpen. Gedeputeerde Staten, het dagelijks bestuur sorteert thema's, bereidt standpunten voor, en agendeert ze in een niet willekeurige volgorde. Het Ombudstype zal soms moeten wachten, iets waar het Bestuurderstype juist veel oog voor heeft. Het Bestuurderstype weet wat timing is, het Ombudstype veel minder.

Commentaar

Het Ombudstype lijkt, evenzeer als de Uitdager en de Vragensteller, weinig voor te komen in bepaalde provinciale partijen, *terwijl het Bestuurderstype overheerst*

(waardoor de partijpolitieke profilering ook niet lukt). De provinciale bestuursmachine werkt ook bevorderend op het ontstaan van het Bestuurderstype omdat het middenbestuur sterk plannend en coördinerend is (veel stukken), omdat het bestuur vrijwel geen verkiezingsreces houdt (vergaderen tot een week voor de verkiezingen!) en het Statenlidmaatschap een deeltijdfunctie is naast een hoofdfunctie. Meer Ombudslieden: ze zouden niet misstaan.

• **Dilemma 3:** Ideeën uit de partij respectievelijk een partijpolitieke visie ventileren, of bemiddelen tussen opvattingen van andere fracties: gaat de politieke vertegenwoordiger uiteenlopende meningen op een noemer proberen te krijgen? Kortom, de partijpoliticus versus de verbinder.

De Partijpoliticus

Elke politieke vertegenwoordiger is lid van een politieke partij maar niet elke vertegenwoordiger is een uitgesproken partijpoliticus in de door ons hier bedoelde zin. Het Statenlid dat als *Partijpoliticus* functioneert, is de mening toegedaan dat de eigen politieke partij de beste is. De partijbeginselen worden voortdurend genoemd. De bevordering van marktwerking wordt verdedigd vanuit liberale beginselen, kwijtscheldingsbeleid geldt als voor de hand liggend vanuit het gedachtegoed van de sociaal-democratie, subsidie voor het maatschappelijk middenveld is vanzelfsprekend vanuit de christen-democratie, een gekozen burgemeester is gesneden koek voor D66, een beter milieu past volgens GroenLinks, enz..

De Partijpoliticus heeft kwaliteiten maar ook te maken met een valkuil. Dit type Statenlid zal het lastig krijgen met de invulling van pakweg het verdrogingsbeleid vanuit ideologisch gezichtspunt. Hij of zij moet van verdrogingsbeleid niet een bestuurlijk maar een *politiek* onderwerp maken, een keuzevraagstuk. Een *vertaalslag* is nodig om van beginselen *naar beoordelingscriteria* van beleid te komen. Niet elk thema leent zich voor een duidelijke eenvoudige principiële (groene, gele, blauwe enz.) beschouwing doordat complexiteiten optreden, zoals de complexiteit dat een beleidsvoorstel berust op een beleidserfenis van het vorige college waarin de eigen partij ook zitting had en een eigen gedeputeerde verantwoordelijkheid droeg voor het oude beleid, door de technische aspecten van het beleid of de rijksregelgeving. De Partijpoliticus krijgt het dus moeilijk om een originele visie te geven want het 'apparaat' zal technische aspecten en de geschiedenis van beleid als determinerend naar voren schuiven, bijvoorbeeld in de woorden: 'de Staten besloten eerder om ....'. De Politicus slaagt er niet meer in van de keuze van een wegtracé een politiek keuzevraagstuk te maken omdat hij meegezogen wordt in het bestuurlijk-ambtelijk (papieren) traject. Heeft de Politicus de Uitdager bij de hand, dan kan dit type daar te raden gaan. De Uitdager weet raad: zoek het zelf uit, spreek met mensen die van wanten weten, en vorm zelf een mening, die je uitschrijft en corrigeert als die na lezing van het concept volgens commentatoren niet deugt. Gooi een slecht stuk en een stuk met een onrijpe mening weg; de prullenmand in!

De Verbinder

Tegenover het Politicus-type staat de *Verbinder*. Dit type Statenlid is niet direct te betrappen op *originele* ideologische toetsing van een beleidsvoornemen en in het algemeen *niet* op veel eigen visie. Stukjes schrijven daar zul je dit type niet op betrappen. Ook niet of nauwelijks op 'vragen stellen'. De Verbinder is als *opportunist* iemand die kijkt naar de meerderheidsvoorkeuren zoals die in de beleidsvoorbereiding en uit commentaren vanuit de samenleving naar voren komen, en uit standpunten van inspecteurs, en hij of zij voegt zich daarin. De Verbinder heeft zowel oog voor het algemeen belang als voor het feit, in de eigen ogen, dat een provinciebestuur *afhankelijk* is van andere organisaties en dus niet alles zelf in de samenleving kan regelen en afdwingen.

De Verbinder heeft een *goede neus* voor voorstellen die in PS een meerderheid krijgen. Dit Verbinder-Statenlid zal zich snel scharen aan de kant van *de verwachte winnende uitkomst*. De Verbinder is *zakelijk*. Als bestuurder in een volgend college zal de Verbinder aanvaardbaar zijn voor alle partijen, hoewel dit Statenlid zo'n college niet zal voorzien van veel geestdrift. Een verbinder kan een grijze muis zijn.

De Verbinder is voor kiezers *geen herkenbaar* Statenlid vanwege het ontbreken van de ombudsrol en teveel opportunisme. Een Verbinder is ook geen persoon die scherp een visie neerlegt (als de Politicus), of van onderop werkt (als de Ombudsman). Stukjes in dagbladen moet je van de Verbinder niet verwachten. De Verbinder is meer een intermediair, een makelaar tussen belangen. De Verbinder wordt bedreigd door de valkuil van *kleurloosheid*, van het 'een grijze muis zijn'. Wie van de visies van anderen een eigen visie maakt, zal zelden origineel zijn of toegevoegde betekenis verwerven. Dit type Statenlid wordt - in zijn extreme vorm - zelden of nooit betraapt op een eigen mening, laat staan een oorspronkelijke mening.

Als de Verbinder zich opsluit in het Provinciehuis en een congres aangaat met het Bestuurder-Statenlid zit de samenleving niet echt op hem of haar te wachten. Gaat de Verbinder echter frequent en met lef, maar dat is dit type eigenlijk vreemd, buiten de poorten deelnemen aan interactief bestuur dan kan hij kwaliteiten tonen voor de ogen van de kiezers en kan hij uitgroeien tot een meer markant Statenlid dat misschien zelfs de wellicht te eenzijdige Ombudsman op verzoenend vlak de loef afsteekt. Maar de kans daarop is klein. Nee, met de Verbinder heeft de Evaluatiecommissie niet veel op en wij evenmin.

- **Dilemma 4:** Een vierde dilemma betreft het politiek klimaat waarin het Statenlid zich thuisvoelt. Is dat er een waarin het hebben van een politieke visie vooropstaat of het staan tussen mensen en groepen: interactief bestuur (co-productie).

'Het Ferme Statenlid'

Een bepaald type Statenlid is '*Het Ferme Statenlid*' dat van mening is dat Statenbesluiten die een politieke meerderheid hebben, gewoon uitgevoerd moeten worden, wat vanuit de samenleving vooraf of achteraf ook geopperd wordt, welk bezwaar ook naar voren komt. Het Statenlid vindt dat hij of zij *ergens voor moet staan*, dat gezwabber uit den boze is. Het Ferme Statenlid is een '*ruwe bolster, blanke pit*', een ondernemerstype. 'So far so good'.

De kwaliteit van het Ferme Statenlid is dat dit type koers houdt. Resultaatgerichtheid is bij het Ferme Statenlid belangrijk en gedogen verderfelijk. Het Ferme Statenlid biedt tegenwicht als een fractie slechts uit zwabberaars en twijfelaars bestaat. Het Ferme Statenlid kan een lastpak in een fractie zijn als sprake is van een politiek turbulente periode waarin goed overleggen en luisteren van belang is, eenheid moet worden bewaard en inschikkelijkheid getoond.

Tegen de rug rechten, is niets tegen. Maar het Ferme Statenlid slaat door. Het Ferme Statenlid denkt alles te weten en is star. Luisteren is geen belangrijke kwaliteit van dit type. Het Ferme Statenlid *overschat* zichzelf daardoor schromelijk. Het Ferme Statenlid vindt draagvlak verwerven een *bijkomstigheid*. Dat er verschil in noodzaak of wenselijkheid in draagvlak voor beleid kan bestaan, daar heeft dit type volksvertegenwoordiger geen antenne voor. Besluiten moeten volgens het Ferme Statenlid gewoon geaccepteerd worden. De Staten zijn gekozen, ook al is dat door een minderheid van kiezers. 'Het Ferme Statenlid is eigenlijk een ouderwetse regent', die nog in de jaren vijftig leeft. Dat 'de wereld' terugpraat, komt in zijn denkkader niet voor. Dat gedogen bestaat evenmin. Het Ferme Statenlid denkt over gezag te beschikken, maar dat is fictie.

Het Ferme Statenlid loopt het risico *in isolement* te raken want als partijen qua voorkeur opschuiven verliest dit type aansluiting bij de meerderheid. Het Ferme Statenlid is niet politiek handig.

Een andere valkuil voor dit type is dat sprake is van *gebrek aan leervermogen*. Het Ferme Statenlid is het type volksvertegenwoordiger dat in een deel van het leven te weinig tegenspraak kende en hardleers is. Het Ferme Statenlid is alleen tot inzicht te brengen als 'tegen een muur' gelopen wordt. Het Ferme Statenlid is ook geen overlegtype. Als het Ferme Statenlid in overleg zit, wil dit type graag het langst aan het woord zijn en de conclusie trekken maar dat gebeurt vaak te vroeg.

Het Ferme Statenlid is niet het type volksvertegenwoordiger waar in deze tijden het eerst aan gedacht wordt. De Vragensteller zal weinig achting voor dit type hebben en de Uitdager heeft dit al helemaal niet. Het Ferme Statenlid schrijft geen boeiende bijdragen in dagbladen, heeft niets van een intellectueel en van iemand met een origineel, agenderend vermogen. Commotie veroorzaakt dit type alleen intern. Voor een het Ferme Statenlid kan plaats zijn in een grote fractie, omdat dit type de overige

fractieleden kan herinneren aan wat de koers was, wat de afspraak was. Als dit niet tot arrogantie leidt, kan het Ferme Statenlid zich in de fractie handhaven.

De Co-producent

De ferme politicus heeft te maken met een valkuil van het in *isolement* geraken. Daarom staat er een ander type tegenover: *het Statenlid-Co-producent-type*. De co-producent gaat luisteren, wil ideeën opzuigen, wil eigentijds zijn, zoekt naar *nieuwe wegen in de omgang*. Dit Co-producent-Statenlid beseft dat beleid over een controverser *zonder draagvlak* geen betekenis heeft. Immers, in de uitvoering van het beleid zal bij een gebrekkig draagvlak de strijd worden voortgezet. Er moet dus interactie met de samenleving plaatsvinden, om *op ideeën te komen* voor wat wenselijk is, en - als deze politicus het al weet - om *steun* te mobiliseren. Dit type politicus zal er oog voor hebben dat politieke ideologie maar een beperkt betekenis heeft voor de oplossing van pakweg een thema als verdroging maar dat juist overleg nodig is met *'stakeholders'*, dus met belanghebbenden zoals agrariërs, milieu-organisaties, organisaties voor natuurbehoud, waterschappen, gemeentebesturen, ander provinciebestuur, enz. *'Beelden uitwisselen over de gewenste toekomst'* is nodig, zodat het gewenste beleid het resultaat is van *gemeenschappelijke beeldvorming* door belanghebbenden die zo ook voor draagvlak zorgen. De Co-producent legt zich erbij neer als de samenleving het eens is. Dan moeten politieke vertegenwoordigers geen roet in het eten gooien door er een oude partijtegenstelling overheen te leggen en de eensgezindheid weer te verstoren. Wie steun heeft, moet heel tevreden zijn. Dan moet de politiek maar een stapje terug doen.

De Co-producent zal de Verbinder aan zijn zijde vinden. Samen zullen ze zeggen dat het provinciebestuur vooral regisseur moet zijn van het toneelspel, en niet regisseur *en* speler. De Co-producent heeft het daar druk mee. Tijdsmanagement helpt.

Toch zal ook de Co-producent met een valkuil te maken krijgen. Dit type Statenlid zal het verwijt krijgen dat de Staten als politiek besluitvormingsorgaan macht aan belanghebbenden uit handen geven, dat het resultaat de *grauwe 'middelmaat'* van de grootste gemene deler zal tonen, en dat besluitvorming weinig voortgang kent. Beleidsvorming *schiet niet op*. De Co-producent zal hen van repliek dienen door op te merken dat het provinciebestuur alleen niet verder komt dan *'duwen met een touw'* en dat *'een half ei beter is dan een lege dop'*. Een regisseur speelt het toneelstuk niet ook nog eens zelf.

Commentaar

Wij zijn niet onder de indruk van het ferme Statenlid, als uitdaging voor de toekomst. Het Ferme Statenlid is meer iets voor een gedeputeerde uit de jaren vijftig. Zeker jongere, mondige kiezers willen met dit type niets te maken hebben. Wij zien veel in de Co-producent, die ook past bij de regierol die vaak aan het middenbestuur wordt toegedicht.

• **Dilemma 5:** Het dilemma heeft betrekking op het coalitieklimaat en daarmee op de verhoudingen tussen gedeputeerden en fracties. Hier staat de ‘ontspannen’ bestuurder tegenover de vertolker van de bestuurlijke daadkracht.

Het Stoere type

We komen bij het **Stoere Statenlid** dat vindt dat bestuur bestuurt, net als het Ferme Statenlid. Dit type vinden we vanzelfsprekend vooral binnen Gedeputeerde Staten. Een gedeputeerde is ook Statenlid en dus fractielid. De gedeputeerde heeft meestal veel oog voor stabiel bestuur, voor continuïteit in bestuur, voor collegialiteit in het college, voor samen met de eigen fractie de bestuurskoers uitzetten, voor een voorspelbaar optreden van de fractie. Een gedeputeerde zal vaak fractievergaderingen bijwonen, daar aan de tand worden gevoeld maar ook proberen de fractie mee te krijgen voor collegestandpunten. De fractieleider zal erkennen dat steun voor GS nodig is maar dat andere coalitiefracties die steun ook moeten verlenen. Liefde kan niet slechts van een kant komen.

Ook dit type kan zich niet onttrekken aan een valkuil. Het Statenlid kan een gevoel van arrogantie van de macht oproepen. Het Stoere Statenlid kan een oude regent zijn. Daar tegenover staat het Statenlid dat geen gedeputeerde is en daarom ook niet veel belang heeft bij dagelijks bestuur (GS) dat bestuurt, of het moest zijn Provinciale Staten besturen. Daarom roept dit type een tegentype op: het **Ontspannen Statenlid**.

Het Ontspannen type

Het Ontspannen Statenlid zal niet afkerig zijn van dualisme, van het indienen van vragen, van interpellaties, moties en amendementen, van een goede gedachtewisseling van GS met fracties en ook met de oppositie, van een ‘goed verhaal’. Dit type Statenlid maakt werk van de democratische kant van het Statenlidmaatschap, van openheid en transparant bestuur in vergaderingen op het provinciehuis, van een goed betoog. Politiek is verbale actie, is betogen, is argumenteren. Van achterkamertjespolitiek kan en mag geen sprake zijn. Van ‘Torentjes-politiek’ door overleg tussen de fractieleiders onderling met gedeputeerden voor het echte debat houdt dit type politicus niet. Het Ontspannen Statenlid kent de politiek-technische kneepjes rondom het reglement van orde voor Provinciale Staten als geen ander en wil een open confrontatie. Dit type vertoont enige overeenkomst met het Bestuurder-Statenlid-type omdat het Ontspannen Statenlid zich ook vaak in het provinciehuis ophoudt. Het Ontspannen-Statenlid is een *vergadertijger*. Geen beleid zonder een vergadering over beleid.

De valkuil voor dit type Statenlid is dat *het gezag* van bestuur niet versterkt wordt. Het Ontspannen Statenlid krijgt het verwijt teveel debat te willen, teveel met open vizier te willen strijden, teveel te willen bereiken met moties, teveel uit te zijn op polarisatie en partijpolitieke profilering, en een permanente campagne voor verkiezingen te voeren. Het gaat ook om de macht van het getal en dan past het soms

om niet teveel te debatteren maar gewoon neuzen te tellen. En sommige zaken vereisen discretie, zo verwijt men het Ontspannen Statenlid.

Commentaar

Ik vind het vijfde dilemma niet het meest uitdagende voor het toekomstig profiel van Statenleden. Het is voor fractieleden-insiders boeiend hoe het in de Statenzaal toegaat maar de kiezers en zelfs zeer geïnteresseerde 'policy watchers' merken hier in de periode 1985-1999 vrijwel niets van. Een herkenbaar profiel dat kiezers aanspreekt, levert het niet op.

Literatuur

- Berg, J.Th. van den, In het stadhuis zijn geen stemmen te halen, VNG Uitgeverij, Den Haag, 1997.
- Borgdorff, A. en J. de Vries, Besturen op streekniveau kan herkenbaarheid provincie vergroten, in: Staatscourant, 24 maart 1999, p. 4.
- Commissie Evaluatie Statenverkiezingen, In Alle Staten, Heerlen, 2000 (Eindrapport, Samenvatting, Achtergrondstudies, CDROM)
- Deijck, H. van, Dilemma-dansen van een raadslid, Tilburg, 1999.
- Denters, S. & H. de Jong, Tussen burger en bestuur – Een empirisch onderzoek naar de positie van het raadslid in de Overijsselse gemeenten, Enschede, 1992.
- Derksen, W., C. Hopman en K. Kas, De mythe van de on-politieke gemeente, in: Trendrapport binnenlands bestuur, Samsom, Alphen, 1996, pp. 47-61.
- Derksen, W., Provinciale Staten moeten zich beperken tot bestuur, in: NRC, 23 febr. 1999.
- Derksen, W., R. Frerichs en M. Jebbink, De tweeslachtige provincie: zelfvertrouwen en twijfel, in: Binnenlands Bestuur, 26 febr. 1999, pp. 18-23.
- Eijk, C. van der, e.a., Verkiezingen zonder mandaat – Politieke communicatie en provinciale verkiezingen, Sdu, Den Haag, 1992.
- Gaay Fortman, B. de, De kunst van het ivoor draaien, Het Spectrum, Utrecht, 1979.
- Goverde, H. en M. Gooijen, Bestuursstijl van succesvolle wethouders, in: Openbaar Bestuur, 1996, nr. 9.
- Korsten, A.F.A., en J.J. Schrijen, Politieke stijlen van Statenleden – een instrument voor zelfevaluatie van politieke representanten en fracties, in: Liberaal Reveil, 2000, nr. 6, pp. 229-239.
- Pels, D. & H. te Velde (red.), Politieke stijl – Over presentatie en optreden in de politiek, Het Spinhuis, Amsterdam, 2000.
- Schouw, G. en P.W. Tops, Stijlen van besturen, Atlas, Amsterdam, 1998.
- Schouw, G., Bestuursstijlen van wethouders – functioneren in de praktijk, VNG Uitgeverij, Den Haag, 1996.
- Staatscommissie dualisme en lokale democratie, Dualisme en lokale democratie, Samsom, Alphen, 2000.
- Vries, M.S. de, en A.F.A. Korsten, Ideologie bij lokale bestuurders, in: Beleidswetenschap, juni 2000.